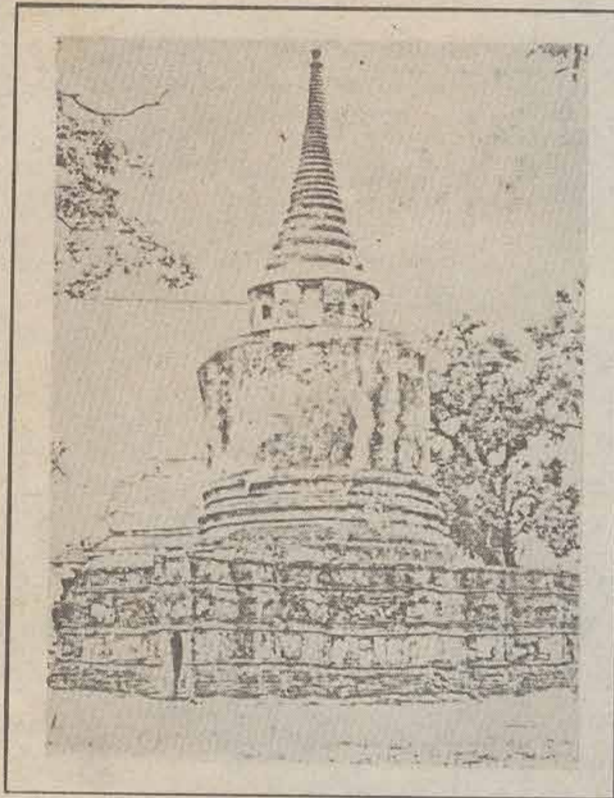

เมืองสะอูเลา - อยู่ที่ไหน?

เจดีย์ วัดจะทิ้งพระ จ.สงขลา

อนันต์ วัดนาบิกร

เมืองสะอูเลาปรากฏชื่ออยู่ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช และในกฎหมายเทียบบาลปัจจุบันเป็นเมืองอะไร ตั้งอยู่ที่ใดยังไม่เป็นที่แน่ชัด นักโบราณคดีหลายท่านให้ความสนใจทำการค้นคว้ากันอยู่ แต่ก็ยังหาข้อยุติไม่ได้

เสฐียรโกเศศกล่าวไว้ “ข้าพเจ้าได้พบตำนานเมืองนครศรีธรรมราช เป็น

สมุดไทยตัวเขียนแบบไทยย่อ มีสำนวนเก่ามาก จดเมืองสะอูเลาว่าเมืองท่าทอง คือ กาญจนดิษฐ์เดี๋ยวนี้”

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงตรัสว่า “ฉันไปเที่ยวเมืองกาญจนดิษฐ์มาเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้เอาใจใส่ลิ้มเมืองเก่าอยู่เหมือนกัน ได้ทราบว่าเมืองท่าทองได้ย้ายถึง 4 ครั้ง เดิมเมือง

เก่าตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเรียกว่า ท่าทองอุแท(เข้าใจว่าคืออุทัย) อยู่สุดทางตะวันออก ฉันได้ไปถึงที่นั่นพบวัดเก่า ๆ สมควรแล้วที่ว่าเป็นเมืองเก่า ครั้นเสียแก่พม่าแล้วตั้งเมืองใหม่เลื่อนไปอีกลำน้ำหนึ่งถัดลำน้ำเก่าไปทางทิศตะวันออกเรียกว่าตำบลเขาน้อย นานมาลำน้ำดินเลนเข้าออกลำบากมาก จึงเลื่อนไปตั้ง

ใหม่อีกแม่น้ำหนึ่งถัดไปทางตะวันตก เรียกว่าท่าทองใหม่ คือมาสมเด็จพระเจ้า พระยาองค์ใหญ่ไปตั้งคือเรือรบที่บ้านดอนในแม่น้ำหลวง ซึ่งภายหลังพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ พระราชทานชื่อเปลี่ยนเป็นแม่น้ำตาปี ตั้งอยู่ถัดแม่น้ำท่าทองใหม่ไปทางทิศตะวันตกอีก ในการต่อเรือก็ย่อมมีช่างมาประชุมกันมาก ชาวบ้านชาวเมืองจึงพากันมาตั้งขายของมือซ้อกัน ปลูกเกษตรสถานจึงกลายเป็นเมืองใหม่ เมืองนี้เองที่ได้พระราชทานนามว่า กาญจนดิษฐ์ ครั้นเมื่อทำรถไฟไปถึงท่าข้าม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงดำริคิดว่าต่อไปเมืองจะต้องย้ายไปอยู่ที่ท่าข้าม จึงพระราชทานชื่อท่าข้ามว่า สุราษฎร์ธานี แต่ชาวเมืองกาญจนดิษฐ์ก็ไม่ไป กลับตั้งเอาชื่อสุราษฎร์ธานีมาเป็นชื่อเมือง กาญจนดิษฐ์เสียด้วยซ้ำ ทำเอาชื่อกาญจนดิษฐ์หายไป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร ทรงดำริว่าเมืองเก่าที่ตำบลเขาน้อยว่า อำเภอกาญจนดิษฐ์ เป็นเช่นนี้อยู่จนทุกวันนี้ ชื่อเมืองสะอูเลาไม่ได้ยินเลย แต่ไม่ประหลาดอะไร ชื่อเมืองย่อมเกิดขึ้นแล้วก็สูญหายไปเป็นธรรมดา ถ้าจะเดาแล้วเมืองสะอูเลาก็คงเป็นชื่อเมืองเก่าที่แม่น้ำท่าทองอุเทนนั้นแหละ”

ขุนศิลปกิจพิสิทธิ์ เสนอข้อคิดเรื่องเมืองสะอูเลาในแง่ของภาษาว่า “จากแผนที่ซึ่งเป็นใบแทรกระหว่างหน้า 240-241 ในหนังสือ The Golden Khersonese by Paul Wheatley เป็นรูปแผนที่ปัจจุบัน แต่ลงชื่อตำบลท้องที่ตามที่เรียกขานในยุคโน้น และคำที่พวกอาหรับโบราณเรียกชื่อท้องที่นั้น ๆ ปรากฏว่าบางท้องที่เขียนไว้ 2 คำ ก็คือคำตามเสียงอาหรับ และคำตามเสียงถิ่นพื้นเมือง คำว่า Singur กับคำว่า Sura เขียน

ไว้ในแผนที่เดียวกันแต่เขียนซ้อนกันอยู่ Sura Singur ณ จุดอันเป็นที่ตั้งเมืองสงขลาในปัจจุบัน

คำว่า Singur เขียนตามสำเนียงพื้นเมือง วิตลี คงจะได้คำเหล่านี้มาจากเอกสารมลายูโบราณ ที่ใช้อักษรยาวี ซึ่งมีทางออกเสียงได้หลายอย่าง คือ ซิง-งูร์, ซิง-งอ-ร์, ซิง-โง-ร์ ซิง-งู-รอก, ซิง-งอ-รา, ซิง-โง-ร์-รา ซิง-กูร์, ซิง-คอร-, ซิง-โค-ร์ ซิง-กู-รอก, ซิง-กอก-รอก, ซิง-โค-ร์-รอก

ซิง-กู-รา, ซิง-กอก-รา, ซิง-โค-ร์-รา และ เซง-คอก-รา ซึ่งใกล้เคียงกับสำเนียงของชาวตานี ที่เรียกเมืองสงขลาในปัจจุบันว่า สะ-คอก-รอก หรือ สะเอ-คอก-ฆอก

คำว่า Sura เป็นสำเนียงชาวอาหรับออกเสียงว่า สะ-อู-รอก เนื่องจากเม่งกในภาษาอาหรับไม่มี และเสียง ก = g (go) ซึ่งเป็นเสียงโฆษะก็ไม่มี จึงออกเสียงได้เพียงเฉียด ๆ เรียกเมือง Seng-gura เป็นเมือง Sura แล้วกลายรูปมาเป็น สะ-อู-เลา

Singur ของวิตลี ก็คือ สิง-ชะ-ระ เป็นคำสันสกฤตเพี้ยนมาเป็น Seng-gura หรือ Seng-gora ในภาษามลายู เป็น สะ-อู-รอก ของชาวอาหรับเป็น สะ-อู-เลา ของชาวเมืองนครศรีธรรมราช ในที่สุดกลายรูปมาเป็น สงขลา และ Sonccourat หรือ Singor ของนิโกลาส์แซร์แวสชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาเมืองไทยในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จากตราประจำเมืองมีข้อสังเกตว่าตราประจำเมือง 12 นักษัตรที่พระยาศรีธรรมโศกราชสร้าง ตามที่กล่าวในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชและตำนานพระธาตุเมืองนครฯ นั้น ได้กำหนดให้เมืองสะอูเลาใช้ตราไก่(ระกา) เป็นตรา

ประจำเมือง ซึ่งไปพ้องกับดวงตราเมืองสงขลาที่กล่าวไว้ในปฐมโศกรา ว่าเมืองสงขลาใช้ตราไก่(ระกา) เป็นตราประจำเมืองเช่นเดียวกับเมืองสะอูเลา จึงมีการสันนิษฐานกันว่า เมืองสะอูเลากับเมืองสงขลาเป็นเมืองเดียวกัน

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมืองสะอูเลากงจะมีมาก่อนราชวงศ์สุพรรณภูมิ หรือ อโยธยา ได้แคว้นศรีธรรมราช(ในราว พ.ศ.1866)หลังจากกษัตริย์อโยธยาขีดแคว้นศรีธรรมราชได้แล้ว พระพนมทะเล¹ได้ส่งพระพนมวังออกไปปกครองเมืองนครฯ ในปี พ.ศ.1885 พระพนมวังได้แต่งตั้งบุตรชายชื่อ เจ้าศรีราชา ลงไปกินเมืองสะอูเลาซึ่งแสดงให้เห็นถึงฐานะความสำคัญของเมืองนี้ได้เป็นอย่างดี อย่างน้อยก็คงเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นปึกแผ่นยิ่งกว่าเมืองใดในขณะนั้น จึงได้ส่งบุตรชายลงไปดูแลปกครองเสียเอง หาได้ส่งข้าราชการที่เป็น “แขก” (ผู้นับถือศาสนาอิสลาม) ไปปกครองเช่นเมืองอื่น ๆ

เมืองสะอูเลาดังอยู่ที่ไหน เมืองกาญจนดิษฐ์ปัจจุบันตามความเห็นของเสถียรโกเศศ หรือเมืองเก่าบนฝั่งแม่น้ำทองอุแควที่ตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงสันนิษฐานไว้

ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชออกชื่อเมืองท่าทองไว้หลายแห่ง แห่งแรกคือ ตำบลคำถมมอท่าทอง ตำบลคำถมมอท่าทอง เป็นสถานที่ที่พระพนมวังให้

¹พระพนมทะเลฯ คุณมานิต วัลลิโกดมว่าคือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) แต่คุณจิตร ภูมิศักดิ์ว่า เป็นพระศรีสวัสดิ์ พระเชษฐาของพระเจ้าอู่ทอง

เจ้ากุมารบุตรชายและนางจันทร์ออกไป
ตั้งบ้านเรือนสร้างนาทุ่งเอน แห่งที่สอง
หลังจากพระพนมวังถึงแก่กรรมแล้ว
เจ้าศรีราชาได้รับการแต่งตั้งให้เป็น
พระยาศรีธรรมโสกราช ในคำกราบ
บังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของพระยา
ศรีธรรมโสกราชตอนหนึ่งกล่าวว่า
“เมืองท่าทองใต้ห้าฟ้าเขี้ยวนี้ยากเงิน-
ทอง” เมืองท่าทองในที่นี้คงหมายถึง
เมืองที่พระพนมวังและที่พญาศรีธรรม-
โสกราช(เจ้าศรีราชา)ได้รับสืบทอดมา
ปกครอง ซึ่งก็คงอยู่ภายในบริเวณเขต
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะหลังจากนั้น
พญาศรีธรรมโสกราชก็อพยพไพร่พลช้าง
ม้าเข้าไปตั้งอยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช
ปัจจุบันแห่งที่สามระบุนบ้านเมืองที่พระยา-
ศรีธรรมโสกราชแจกจ่ายให้ลูกหลาน
พระพนมวังนางสะเดียงทองปกครอง
ก่อนที่จะย้ายเข้ามาอยู่เมืองนครศรีฯ
ความว่า “แลลูกหลานพระพนมวังนาง
สะเดียงทองใส่ พระยาไว้ให้อยู่ นาง
สนดรา เจ้าอินทราชกุมารก็แจกกัน ณ
บ้านจรุงสะให้อยู่ท่าทอง”

ดังนั้นเมืองท่าทองในตำนานเมือง
นครศรีธรรมราช จึงเป็นเมืองอีกเมือง
หนึ่งต่างหาก หากใช่เมืองสะอุเลาที่เจ้า
ศรีราชาลงไปปกครอง แต่อาจเป็นเมือง
เดียวกับเมืองท่าทองในความเห็นของ
สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
ก็ได้ตรวจดูชื่ออำเภอต่าง ๆ ในท้องที่
จังหวัดสงขลาจากทำเนียบข้าราชการ
กระทรวงมหาดไทยปี พ.ศ.2457 มี

- เมืองสงขลา
- อำเภอปะทะ
- อำเภอสะเดา
- อำเภอจะนะ
- อำเภอเทพา
- กิ่งอำเภอนาทวี
- กิ่งอำเภอระโนด

กิ่งอำเภอบาโหย

กิ่งอำเภอกำแพงเพชร

อำเภอปะทะอำเภอเดียวเท่านั้น

ที่มีหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานรองรับ
อยู่มากที่สุด และโบราณ

วัตถุสถานเหล่านั้นบ่งบอกถึงความเก่าแก่
ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองในอดีต
สมควรที่จะเป็นที่ตั้งเมืองสะอุเลาได้

พงศาวดารเมืองพัทลุง กล่าวถึง
พระกุมารและนางเลือดขาวว่ามีภูมิถิ่น
เดิมอยู่ที่ตำบลปะทะกับดาสามโม
ยายเพชรเมื่อเจริญวัยขึ้นได้รับตำแหน่ง
เป็นนายกองช้าง มีหน้าที่เป็นส่วยช้าง
เลี้ยงช้างส่งพระยากรงทอง(กรง=กรง-
ทอง อาจหมายถึงราชวงศ์สุพรรณภูมิ-
อุทองแห่งอโยธยาได้) และอีกตอน
หนึ่งว่า พระกุมารและนางเลือดขาว
“เที่ยวไปถึงแขวงเมืองนครศรีธรรมราช
.....และยังพระสารีริกธาตุกับเจ้าพระยา-
ศรีธรรมโสกราช ผู้บุตรเจ้าพระยาศรี-
ธรรมโสกรคนก่อนนั้น”

เมื่อนำตำนานเมืองนครศรีฯ มา
พิจารณา คำว่า“บุตรเจ้าพระยาศรีธรรม-
โสกราชคนก่อนนั้น”ก็คือ เจ้าศรีราชา
ผู้มีอดีตเป็นเจ้าเมืองสะอุเลา เจ้าศรีราชา,
พระกุมารและนางเลือดขาวคงจะเป็น
บุคคลร่วมสมัยเป็นข้าราชการของพระ-
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในความบังคับ
บัญชาของพระพนมวังฯ หรืออีกนัยหนึ่ง
พระกุมารในพงศาวดารเมืองพัทลุง ก็คือ
เจ้ากุมารบุตรคนที่สามของพระพนมวัง
น้องชายของเจ้าศรีราชานั้นเอง หลังจาก
เจ้าศรีราชาได้รับการแต่งตั้งให้เป็น
พระยาศรีธรรมโสกราชแล้ว ก็คงจะส่ง
เจ้ากุมารผู้น้องลงมาปกครองเมืองสะอุ-
เลาแทน ส่วนนางเลือดขาวก็คือนาง
จันทร์ภรรยาของเจ้ากุมารในตำนานเมือง
นครฯ

การบูรณะพระมหาธาตุของพระ-

เจ้าศรีธรรมโสกราชในครั้งนั้นได้เกณฑ์
ผู้คนในเมืองฉุ่หน เมืองป่าหัง เมือง
กลันตัน เมืองพรู เมืองอาเจ เมืองจะนะ
-เทพา เมืองสาย เมืองคานี เมืองละงู
เมืองไทร เมืองดรง เมืองไชยา เมือง
สะอุเลา เมืองชุมพร เมืองบางตะพานลง
ไปช่วยพระกุมารและนางเลือดขาว
(คือเจ้ากุมารและนางจันทร์ในตำนาน
เมืองนครฯ) จึงขึ้นไปร่วม“ฝังพระสารี-
ริกธาตุกับเจ้าพระยาศรีธรรมโสกราช”
ตามความในพงศาวดารเมืองพัทลุง

จากหลักฐานทางด้านภาษา
โบราณวัตถุ พงศาวดารและตำนานเมือง
ดังกล่าวมาแล้ว นับได้ว่าเป็นข้อมูลเพียง-
พอที่จะเชื่อว่า เมืองสะอุเลาในตำนาน
เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่อำเภอ
ปะทะ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอ
สะทิงพระในจังหวัดสงขลานั้นเอง ♦

เอกสารที่นำ

1. ฐิติ วัชรวิทย์ ของเสฐียรโกเศศ
2. สารานุกรมไทย ของสมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา
คณาธิปไตย
3. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช ของ
กรมศิลปากร
4. พงศาวดารเมืองพัทลุง ของหลวง
ศรีวิจิตร (พิณจันทร์โรจนวงศ์)
5. ทำเนียบข้าราชการกระทรวงมหาด-
ไทย ปีพ.ศ.2527
6. สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ของ
จิตร ภูมิศักดิ์
7. รามายณ์ตีศรีบรมจักรพรรดิ ของ
มานิต วัลลิโกดม
8. จดหมายโต้ตอบระหว่างขุนศิลป-
กิจพิสัยกับ ขุนศิลปกรรมพิเศษ
9. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและ
การเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ของ
นิโกลาส์เชรเวส